

LES RESTAURACIONS del Retaule de Guimerà

El Retaule de Guimerà ha estat restaurat en tres ocasions (els anys 1985-1986, l'any 1997 i l'any 2002). Els criteris de restauració han estat totalment oposats.

LA PRIMERA RESTAURACIÓ

Pel que fa a la primera restauració tenim una referència de Francesc Miralles que fa en un article publicat a La Vanguardia el 28 de gener de 1986 respecte, entre altres, a la restauració de la taula del Judici Final.

“.....

Vemos que la obra del Mestre de Castelló d'Empúries, del Museu d'Art de Girona, está restaurada -se presenta al público, también, en diversas fases -con el concepto del "tratteggio": mediante colores primarios se trata de conseguir un efecto óptico de modo que de lejos la obra se entienda en su conjunto y que de cerca se aprecie cuál es la zona o fragmento añadido. Vemos "El Judici Final" de Ramón de Mur, del Museu Episcopal de Vic, en el que se han recompuesto cabezas de personas en su totalidad e incluso en su parte central y más visible se ha recompuesto un diablo que por su aspecto parece proceder de una página de un cómic.

Vemos el "Sant Joan Baptista i Sant Joan Evangelista", del Museu Diocesà de Tarragona, con determinadas zonas de barniz brillante que producen fuertes reflejos.

....”

Veiem la crítica fonamentada que Francesc Miralles fa a la restauració feta amb criteri il·lusionista que afortunadament en aquest cas només va afectar a la taula central del retaule, la del Judici Final.

Les restauracions posteriors es van fer amb criteri totalment arqueològic.

Foto: Taula del "Judici Final" després de la primera restauració.

RESTAURACIÓ DEL 2001 - 2002

Victòria Homedes i Glòria Flinch.

Publicat a RESCAT nº 12 Desembre 2002

El retaule va entrar al Museu Episcopal de Vic a finals del segle XIX, ja que figura en el catàleg del Museu, que va ser editat l'any 1893.

Les taules de l'Anunciació (MEV 882) i Nativitat (MEV 883) van ser restaurades l'any 1997 al Servei de Restauració de Béns Mobles per a l'exposició «Obres Mestres» amb un criteri totalment arqueològic.

La taula central amb el Judici Final (MEV 878) va ser restaurada del 24 de desembre de 1985 al 2 de març de 1986 per a l'exposició «Thesaurus», amb criteri il·lusionista. Més tard es va modificar la restauració, amb la realització de llacunes amb diferents colors i un ratllat a sobre de quasi la totalitat de la intervenció, excepte a la zona de Déu Pare, en la qual es va mantenir la restauració il·lusionista.

Per tant, ens trobem davant de dues restauracions d'època moderna però amb criteris totalment oposats. Les altres taules s'havien restaurat amb anterioritat. S'hi observaven afegits de diferents fustes, mutilacions dels suports i motllures no originals. A totes les escenes hi havia nombroses llacunes amb estucs i capa pictòrica no original. La majoria eren de dimensions considerables.

Les repintades eren d'un sol color, però diferent a totes les taules, executades al tremp i molt toscament en alguna zona, hi havia repintades a l'oli molt bastes. En ambdós casos sobrepassaven les zones de pèrdues.

Estat de conservació

Es tracta d'una pintura al tremp sobre suport de fusta de noguera. Les motllures originals són de fusta de pi. El suport està cobert per tela, però no homogèniament a tot el retaule, ja que en alguna zona hi ha trossos de teles de diferent trama. La preparació és de tipus tradicional: guix i cola d'ossos, blanca i gruixuda. En línies

generals, podríem dir que l'estat de conservació del retaule era bastant lamentable. S'originava una gran confusió a conseqüència dels afegits; emmarcaments no originals de totes les taules; repintades en les zones volumètriques; zones repintades de grans dimensions amb colors unitaris i totalment aliens a l'obra (escena de la predel·la, Empresonament i Ascensió) i esquerdes longitudinals, que en algunes taules les dividien en dues meitats i arribaven fins a més d'1 cm de separació. També mancaven elements arquitectònics. Les zones estucades i repintades se sobreposaven a la pintura original, i a les zones de pèrdues s'hi

Part dreta de la predel·la abans de la restauració. Fotografia feta amb llum ultraviolada. Les zones més obscures, de més feble fluorescència, corresponen, en general, a repintades d'una restauració antiga.

Després de la restauració.

podia veure la tela o teles de l'endrapat.

Procés de conservació - restauració

El procés s'inicia amb la fixació de la capa de preparació i pictòrica, per continuar amb l'eliminació de totes les repintades i capa de preparació no original. Prèviament, i per tal d'obtenir el màxim d'informació, es van analitzar les fotografies fetes amb llum ultraviolada i infrarojos. També es van eliminar les repintades i l'estuc de les motlures que cobrien la fusta original, or i endrapats. S'ha deixat la fusta del suport a la vista i les capes de preparació originals. La zona volumètrica no original ha quedat neta sense intervencions i solament s'ha unificat amb pastes de fusta acolorides. La reintegració del color es va fer de la manera

següent:

- a) A les petites zones de pèrdues es va fer una reintegració il·lusionista, imitant forma, color i textura.
- b) Les grans llacunes es van reintegrar amb puntillisme, donant la tonalitat que corresponia a cada zona, ja que si s'hagués respectat la llacuna vista amb una reintegració arqueològica, aquesta hauria pres un protagonisme excessiu i hauria quedat la llacuna massa delimitada per a la pròpia superfície pictòrica original. Aquest sistema es va fer a base de plantilles de paper Melinex®, per així ajustar-nos als límits de la llacuna, i el resultat ha estat una reintegració que en tot moment es pot distingir de l'original però sense trencar la visió de conjunt.

Abans i després de l'actuació a la escena de l'Anunciació de la mort a Maria.

Estat de conservació en la que es trobava la estructura de noguera de les tau-les de la estructura

Conclusions

El criteri d'intervenció ha estat l'eliminació de tots els afegits i repintades que s'han fet al llarg dels anys, per deixar el retaule en l'estat més original possible. A causa de les grans llacunes i pèrdues no ha estat possible fer una restauració de tipus totalment arqueològic com havíem previst en un principi. En algunes peces, com ara algunes escenes de la predel·la, com que no es tenien elements suficients per reintegrar ni tan sols el color, es va deixar la fusta vista.

Després de diferents proves es va decidir fer l'acabat puntillista amb la tonalitat que corresponia a cada zona de gran pèrdua. Així s'aconseguia una lectura de l'obra més uniforme. Aquesta intervenció ens va semblar la més adequada en aquest retaule, després de la valoració dels diversos factors i intervencions anteriors que s'han hagut de tenir en compte, encara que només és una de les diverses possibilitats de sistemes de presentació.